

1944 Bolu-Gerede Depremi ve Sonuçları

1944 Bolu-Gerede Earthquake and Results

Fatih Özçelik

Öz

Türkiye dünyanın en etkin deprem kuşaklarından biri üzerinde yer almaktadır. Geçmişte pek çok yıkıcı depremle karşı karşıya kalan ülkemiz, şüphesiz gelecekte de yıkıcı depremlerle karşı karşıya kalacaktır. Birinci derece deprem kuşağı üzerinde yer alan Gerede ve civarında, cumhuriyet öncesi ve sonrasında çok sayıda deprem meydana gelmiştir. Gerede bu depremlerden dolayı büyük kayıplara uğramış, kalkınması olumsuz etkilenmiştir. 1 Şubat 1944 tarihinde, sabah saat 06.23’de 7.4 şiddetinde meydana gelen deprem, başta Gerede olmak üzere, Bolu’nun bütün ilçelerinde, Ankara’nın bir bölümünde, Zonguldak ve Çankırı’da şiddetli bir biçimde hissedilmiştir. Bu deprem neticesinde halk büyük kayıplara uğramış, emekler bir anda yok olmuştur. Depremle ortaya çıkan bu olumsuz durum uzun yıllar etkisini hissettirmiştir. Bu çalışmamız da 1944 Bolu - Gerede Depremi arşiv kaynakları ve dönemin ulusal basını temel alınarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Bolu, Gerede, Bolu-Gerede Depremi, 1944 Bolu-Gerede Depremi

Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, fatihozcelik@duzce.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Makale gönderim tarihi: 9.10.2017

DOI: 10.17550/akademikincelemeler.336656

Abstract

Turkey is located in one of the most active seismic zones of the world. Our country, which suffered from many devastating earthquakes in the past, will undoubtedly face destructive earthquakes in the future, as well. In pre-republican and post-republican times, a number of earthquakes occurred around and in the center of Gerede, which is located in the first-degree seismic zone. Gerede suffered great losses due to those earthquakes, which also had negative effects on its development. A massive earthquake with 7.4 magnitude that occurred on February 1, 1944, at 06:23 in the morning, was felt primarily in Gerede, and also in all districts of Bolu, in some parts of Ankara, in Zonguldak and in Çankırı. As a result of this earthquake, people suffered great losses and all labor was lost. This undesirable situation caused by the earthquake has been felt for many years. In this study, the 1944 Bolu - Gerede Earthquake was investigated based on archival sources and the periodical national press.

Keywords: *Earthquake, Bolu, Gerede, Bolu-Gerede Earthquake, 1944 Bolu-Gerede Earthquake*

Giriş

İnsanlık tarihi öncesinde ve sonrasında Dünyamızda birçok doğal afet meydana geldi. Bu afetler, yeryüzündeki yaşamı etkileyerek, bazı canlıların neslinin tükenmesine neden oldu. Her biri birbirinden kötü doğal afetlerden deprem, tahmin edilebilir ve önlenemez olmaması, gibi nedenlerden dolayı çok fazla can ve mal kaybına neden oldu.¹ Yeryüzündeki insanların 600 milyonu deprem açısından tehlikeli bölgelerde hayatını sürdürdüğü tahmin edilmektedir. Türkiye’de ise, nüfusun % 98’i deprem tehdidi altında yaşamaktadır. Sanayi alanlarının % 98’i deprem bölgelerinde ve %73’ü de aktif fay kırıkları üzerinde bulunmaktadır. Bunların yanında barajların %95’i bu tehlikeli topraklarda yer almaktadır.²

Anadolu’da 1900-2009 yılları arasında 223 büyük deprem yaşandı. Resmi verilere göre bu depremlerde 86.000 kişi hayatını kaybetti. 549.000 bina yıkıldı ya da ağır hasar aldı. Bu depremlerin 25’inde veri yetersizliğinden ötürü can kaybı ve ağır hasarlı bina tespit edilmedi. Yaşanan depremlerin 70’inde can kaybı olmadı. Ancak ağır hasara uğramış binalar mevcuttu.³

Türkiye, deprem olma ya da depremden etkilenme durumuna göre 5 ayrı bölgeye ayrılmıştır. Birinci deprem kuşağı olarak adlandırılan yerler en fazla deprem olma ihtimaline sahiptir. Türkiye’de Batı-Doğu yönünde uzanan Kuzey Anadolu Fay Hattı Sistemi mevcuttur. Bu hat üzerindeki yerler birinci derece deprem kuşağındadır. Çanakkale, Kocaeli, Bolu, Tokat, Erzincan, Erzurum, Ağrı illeri bu kuşak üzerinde bulunurlar. Bu hat Van, Muş, Bingöl illerinden geçip güneye doğru ilerleyerek Hatay’a kadar gitmektedir. Batı ucundan da güneye inerek Manisa, İzmir, Aydın ve Denizli illerini de içine almaktadır.⁴ Çok ge-

1 Burhan Celil Işık, “Depremler ve Türkiye”, s.103, http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/TD92_54dda4b1ba34c6f_ek.pdf, Erişim tarihi(16.06.2017).

2 “1900 Sonrası Türkiye’deki Depremler”, *Türkiye’de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odasının Önerileri Oda Raporu*, s.1, http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/8273773702779a0_ek.pdf, Erişim tarihi: (16.06.2017)

3 Adı geçen rapor, s.8

4 Işık, a.g.m., s.103, http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/TD92_54dda4b1ba34c6f_ek.pdf, Erişim tarihi(17.06.2017).

niş bir alanı kapsayan Kuzey Doğu Anadolu Fay Hattı Sistemi takribi 2–110 km genişliğinde ve 1600 km uzunluğunda, kıta içi dönüşüm fayı özelliğinde olup, Avrasya plakası ve Anadolu plakası arasındaki sınırı meydana getirir.⁵ Yerbilimciler, bu fay hattı üzerindeki yerlerde, her an büyük depremlerin olabileceğini söylerler. Bu durumu tarihsel veriler de doğrulamaktadır. Cumhuriyet döneminde gerçekleşen 1939 Erzincan, 1943 Kastamonu, 1944 Gerede-Bolu, 1953 Yenice-Gönen, 1957 Dokurcun-Abant, 1967 Akyazı-Adapazarı depremleri bu gerçeği kanıtlamaktadır.⁶

Bolu ve çevresi de Kuzey Anadolu Fay Hattı Sistemi üzerinde olması hasebiyle birinci derecede deprem kuşağı üzerinde bulunmaktadır ve bu nedenle her an büyük bir depremle karşı karşıya kalma riski söz konusudur. Bu çalışmada ele aldığımız konu Bolu'nun Gerede ilçesinde, 1 Şubat 1944'de meydana gelen ve literatüre 1944 Bolu-Gerede Depremi olarak geçen depremdir. Büyük bir yıkıma neden olan bu deprem, Cumhuriyet tarihinin ikinci büyük yer sarsıntısı olma özelliğine de sahiptir.⁷ Depremin gerçekleştiği Gerede Fay Hattı, Kuzey Anadolu Fay Hattı Sistemi'nin batı kesiminde yer almaktadır ve bu fay hattı önemli aktif faylardan biri olup 1-9 km genişliğinde, 325 km uzunluğundadır.⁸

Yaptığımız çalışmada, Gerede ve civarında büyük bir yıkıma neden olan ve geniş bir alanı etkileyen 1944 Bolu-Gerede Depremi'nin meydana gelişi ve deprem sonrasında yapılan çalışmalar arşiv belgeleri ve ulusal basında yer alan haberler ışığında tüm yönleri ile ele alınacaktır. Depremlerle ilgili olarak yapılmış tarihsel çalışmalar oldukça

5 Mehmet Emin Ayhan, Ali Koçyiğit, "Displacements and Kinematics of the February 1, 1944 Gerede Earthquake (North Anatolian Fault System, Turkey): Geodetic and Geological Constraints", *Turkish Journal of Earth Sciences (Turkish J. Earth Sci.)*, Vol. 19, 2010, s. 285

6 Hasan Tahsin Aktimur, Şerafettin Ateş, Atila Oral, "Bolu Çevresindeki Deprem Zararlarının Azaltılmasına Yönelik Sismik Zonlama", *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, cilt. 29, Ağustos 1986, s.44 (ss. 43-49)

7 Cumhuriyet döneminin ilk büyük depremi 26 Aralık 1939'da meydana gelen Erzincan Depremidir. 32.962 vatandaşımız bu depremde hayatını kaybetmiştir. 116.720 bina da yıkılmıştır. "1900 Sonrası Türkiye'deki Depremler", s. 4

8 Mehmet Emin Ayhan, Ali Koçyiğit, a.g.m., s. 285

azdır. Hatta araştırma konumuz olan 1944 Bolu-Gerede Depremi'nin verdiği zarar ve akabindeki çalışmalar ile ilgili bu zamana kadar her hangi bir akademik çalışma da yapılmamıştır. Hâlbuki bu tür çalışmaların yapılması depremden en çok etkilenen yerlerin tespiti konusunda bizlere referans da olabilmektedir. Çünkü belirli aralıklarla gerçekleşen depremlerin meydana getirdiği zararlar genelde aynı alan içerisinde olmaktadır. Bu nedenle bu çalışmayı, alandaki boşluğu doldurmak ve literatüre katkı sağlamak amacıyla kaleme almış bulunmaktayız.

1. 1944 Gerede Depremi'nin Zamanı, Etkilediği Alanlar ve Uluslararası Camiadaki Yansımaları

Tarihsel süreç içerisinde birçok depremin meydana geldiği ülkemizde, Cumhuriyet döneminin en şiddetli ve en yıkıcı depremlerinden biri 1 Şubat 1944 günü meydana geldi. 7.4 şiddetinde ki bu depremin merkez üssü Bolu'nun Gerede kazasıydı.⁹ Deprem sabah 06:23'te meydana geldi. Yurdun geniş bir kısmında hissedildi.¹⁰ Deprem, Abant'tan Ilgaz'a kadar 200 km. uzunluğunda ve 25 km. genişliğinde bir alan içerisinde gerçekleşti. Büyük can kaybı ve ağır yapı hasarı bu alan içerisinde gerçekleşti.¹¹ Kandilli Rasathanesi'nin verilerine göre de aynı gün akşam saatlerine kadar 22 irili ufaklı artçı sarsıntı meydana geldi.¹²

Deprem; Çanakkale, Dikili, Kula, Simav, Yenişehir, Kayseri, Turhal, Sinop, Sivas, İzmir, Antalya, Terme, Şarkikaraağaç, Gümüşhane ve Erzincan'da hafif hissedildi. Depremin şiddetli fakat diğer yerlere göre daha az zararlı geçtiği yerler Kastamonu, Çorum, Zonguldak, Amasya, Bursa, Kırşehir, Sivrihisar, Eskişehir ve İstanbul'dur. Depremde insan ve bina kayıplarının fazla olduğu yerler: Bolu, Gerede ve Düzce kazaları, Çankırı'nın Çerkeş, Zonguldak vilayetinin Safranbolu kazası. Deprem ülkemizin adeta dört bir yanında hissedilmişti.

9 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA), Fon Kodu: 030 10 0 0 Yer No 120 849 16.

10 *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Şubat 1944

11 Anıl Öğretim, "1951 Kurşunlu Depremi Yüzey Kırığı Özellikleri", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı Genel Jeoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Nisan 2013 s. 49

12 *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Şubat 1944

Deprem, İngiltere ve ABD'deki rasathaneler tarafından da kaydedildi. Woest Bronwiek Rasathanesi, İngiltere saatiyle 4.28'de depremi kaydetti. Tanınmış Amerikalı sismograf rahip Daniel Linehan gece son derece kuvvetli bir deprem kaydettiğini ve yaptığı hesaplara göre, bu depremin muhakkak Türkiye'de bulunduğunu belirtti.¹³ Bükreş rasathanesi 5.24'ü 6 saniye geçe 700 kilometre uzakta bir deprem kaydettiğini ve Depremi 3 saatten fazla bir süre birden fazla sarsıntı hissettirdiğini duyurdu.¹⁴ Depremi büyüklüğü yabancı basınının da ilgisini çekti. BBC Londra radyosu Türkçe yayınında Gerede depreminden dolayı üzüntülerini bildirdi.¹⁵ BBC'nin Türkiye'de bulunan muhabiri Philips Yordan depremin boyutunu radyoda şu şekilde anlattı: *"Türkiye Matem içindedir. Zelzele sahasında binlerce evladı enkaz altında kalmıştır. Cephelerde, harbeden müttefikler bile, tabiatın göndermiş olduğu bu felaket yüzünden müttefikimizin bir gün zarfında gömdüğü miktarda asker kaybetmemiştir."* Alman hükümeti elçilik vasıtasıyla taziye de bulundu. Almanya'nın Ankara büyükelçisi Von Papen, Alman hükümetinin teessürlerini Türkiye hükümetine iletti ve Felaketzedeler için harcanmak üzere büyükelçi Von Papen Türk Hükümeti emrine mühim bir meblağ tahsis etmiştir.¹⁶ Ayrıca Kuzey ve Güney Amerika Rum Cemaati Lideri Başpiskopos Athenagoras Washington Büyükelçiliği'ne gönderdiği mektubunda, Türkiye'de meydana gelen deprem felaketinden dolayı derin teessür içerisinde olduğunu ve Türkiye'nin refahı için dua ettiğini söyledi.¹⁷

13 Son Posta Gazetesi, 02.02.1944

14 Yeni Sabah Gazetesi, 02.02.1944

15 Son Posta Gazetesi, 02.02.1944

16 Arşivlerde ve gazetelerde Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Franz Von Papen'in yaptığı bağışın miktarı belirtilmemiştir. Akşam Gazetesi'nin haberinde bağış için *"Felaketzedeler için sarf olunmak üzere büyükelçi Von Pen Türk hükümetinin emrine mühim bir meblağ tahsis etmiştir"* ifadeleri yer almıştır. Akşam Gazetesi, 08.02.1944

17 BCA, 030 10 0 0 / 268 805 10

2. 1944 Gerede Depremi Sonucu Meydana Gelen Kayıplar, Zararlar ve Devlet Kuruluşlarının Yardımları

2.1. Gerede

Telgraf ve telefon hatlarının depremde zarar görmesi nedeniyle Gerede’de deki durum hakkında ilk etapta bilgi almak mümkün olmadı.¹⁸ Ayrıca depremin kış mevsiminde meydana gelmesi, yolların karla kaplı olması ve kar yağışının aralıksız sürmesi depremin etkilediği mıntıkalarından istenen bilgilerin geç gelmesine de sebep oluyordu.¹⁹ Hatta bazı köy yollarının aşırı kar yağışı dolayısı ile kapanmış olması köylerden uzun süre haber alınmasına da engel oldu. Yetkililerce Gerede ve köylerinde ev hasarının oldukça fazla olduğu, insan kaybının az olduğu düşünülmekteydi.²⁰ İçişleri Bakanlığı’nın Başkanlığa gönderdiği bir yazıda deprem bölgesinden gelen ilk bilgilere göre Gerede’de 100 ölü, 200 yaralı vardı.²¹

İçişleri Bakanlığı depremi haber alır almaz Bolu Valisi’ne Gerede’ye gitmesi ve Vali’nin koordinasyonu oradan yapmasını istedi. Ancak yoğun kar yağışı Bolu Valisi’nin Gerede’ye ulaşmasını bir hayli geciktirdi.²² Adapazarı-Gerede yolu yoğun kar yağışı nedeni ile 3 gün kapalı kaldı. Bu durum İstanbul yönünden gelecek yardımların Gerede ve diğer deprem bölgelerine ulaşmasına engel oldu. Yolum açılmasını sağlamak ve depremzedelere yardım etmek amacıyla askerler kamyonlarla Gerede’ye yardıma gönderildi. Yolum açılmasıyla birlikte yardım malzemeleri Gerede’ye ulaşmaya başladı.²³ Ayrıca Kızılay tarafından da bir hastane açılarak yaralıların tedavisine kısa sürede başlandı. İlk 24 saat içinde 200 yaralının tedavisi yapıldı.²⁴ Yine Kızılay tara-

18 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 16

19 BCA, 490 01 0 0 / 595 58 4

20 Yeni Sabah Gazetesi, 03.02.1944

21 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 16

22 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 16

23 Vatan Gazetesi, 03.02.1944

24 Akşam Gazetesi 02.02.1944

findan bölgeye ilk etapta 500 çadır ve çeşitli malzemeler gönderildi. Ankara'dan 2 sıhhi ekip daha görevlendirildi.²⁵

Deprem neticesinde ölen kişi sayısı her geçen gün artıyordu. 2 Şubat günü 310 olan ölü sayısı 5 Şubat itibarıyla 514'e ulaştı.²⁶ Gerede'de tüm binalar yıkılmış yalnız Cumhuriyet Halk Partisi binası sağlam kalmıştı. Bu binada hastane binası hâline getirildi. Ortancalar, Denizciler, Sediller, Kaliller, Çitliler köylerinde zaiyat ve yıkıntı diğer yerlere göre nispeten daha fazlaydı. Depremi üzerinden beş gün geçmiş olmasına rağmen hâlâ enkaz altında bulunan insanlar vardı. Tekkeköy halkından bir vatandaş Kızılay müfettişini bularak "Köyümüzün bütün halkı enkaz altındadır. Aman bizi kurtarın" diyerek yalvarmış ve ağlamıştır. Başmüfettiş de derhal 20 süvari ve bir sıhhiye ekibiyle Gerede'ye 6 saat mesafede bulunan köye hareket ederek enkaz altında kalanların çıkartılmasını sağlamıştır.²⁷ Gerede'ye 200 çadır gönderilmiş olmasına rağmen köylere çadır gönderilemedi. Köylerdeki felaketzedelere ve şehir merkezinde çadır verilemeyecekler baraka yapılması gerekiyordu. Bundan dolayı Gerede'ye birkaç ton çivi gönderilmesi istendi. İstenilen çivi miktarı hakkında net bir bilgi söylenemiyordu. Çünkü bir kısım halk kendi enkazlarından çıkardıkları çivileri kullanıyordu.²⁸ Ayrıca deprem nedeniyle memlekette çivi tedarikinde sıkıntılar da başladı. Devlet bu konuda türlü tedbirlere başvurdu. Bu durumdan istifade etmeye çalışan bazı fırsatçılar ellerindeki az miktardaki çivileri 285 kuruşa kadar sattıkları duyuldu. Filmaşın,²⁹ tel ve çivi ihtiyacı bulunuyordu. Her ne kadar ülkede tedarik etmek istenilen kadar çivi üretebilecek yer olsa da filmaşın tel üretecek bir tesis bulunmuyordu. Bundan dolayı Amerika'dan 3 bin ton filmaşın tel alımı talep edildi.³⁰

25 Son Posta Gazetesi, 02.02.1944

26 Akşam Gazetesi, 05.02.1944

27 Akşam Gazetesi, 06.02.1944

28 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 18

29 Kangal şeklinde sarılarak üretilmiş olan tel gibi ince kesitli metallere verilen isimdir. Yarı mamul metaldir ve soğuk çekme için kullanılır. Bakır ve çeliğin bu şekilde bol miktarda üretimi vardır.

30 BCA, 030 10 0 0 / 154 86 7

8 Şubat itibariyle Gerede’de yavaş yavaş normal hayata dönülmeye başlandı. Çarşı açıldı ve geçici baraka inşasına başlandı. Çadır kurma işine de devam edildi.³¹ Gerede’de yıkılmamış evler dahi oturulamayacak bir hâlde bulunduğundan halk tamamen çadırlarda ya da yapılan barakalarda yaşamlarını sürdürmeye çalışıyordu. Köylerdeki ağır yaralıları da merkeze getiriliyor; ihtiyaç duyulursa da peyderpey İstanbul veya Ankara’ya sevkleri gerçekleştiriliyordu.³²

2.2. Bolu

Depremde Gerede’den sonra en çok zarar gören yer Bolu oldu. Şehre elektrik veren direklerin sarsıntıda zarar görmesi nedeniyle elektrikler kesildi. Telgraf ve telefon hatları da zarar gördü ve kullanılamaz hâle geldi. Bu durum Bolu’dan uzunca müddet sağlıklı bir haber alınmasına engel oldu. Bu sebeple de İstanbul ve Ankara’ya depremin meydana getirdiği zarar hakkında birbirini tutmayan haberler gidiyordu. Kar yağışının yoğun bir şekilde sürmesinden ötürü de yollar kapalıydı. Ancak gün içerisinde büyük gayret sarf edilerek yolların açılması sağlandı ve yardım ekipleri öğleden sonra Bolu şehir merkezine ulaşabildi. Ancak Bolu’ya bağlı 197 köyün pek azından haber alınıyordu.³³ Bolu’nun acil çadır, gaz ve yiyecek ihtiyacı vardı. Memleket hastanesi de sarsıntıda hasar aldı.³⁴

İlk belirlemelere göre Bolu şehir merkezinde 29 ölü vardı. Asıl kayıplar köylerdeydi. Haber alınabilen köylerden gelen bilgilere göre ölü sayısı 804’ü bulmuştu. Bu sayı zaman geçtikçe daha da arttı.³⁵ 4 Şubat itibariyle Bolu vilayetinde ölü sayısı 1200’e ulaştı.³⁶ 6 Şubat 1944 itibari ile Bolu’nun merkeze bağlı köylerindeki ölü ve yaralı sayısı ise şöyleydi:³⁷

31 Ulus Gazetesi, 08.02.1944

32 Ulus Gazetesi, 10.02.1944

33 İkdâm-Gece Postası 02.02.1944

34 Akşam Gazetesi, 04.02.1944

35 Akşam Gazetesi, 04.02.1944

36 Akşam Gazetesi, 05.02.1944

37 Akşam Gazetesi, 07.02.1944

Tablo 1: Bolu'nun merkeze bağlı köylerindeki ölü ve yaralı sayısı

Köy	Ölü	Yaralı
Sultanköy	124	9
Bekkeliler	9	30
Emenmesçirler	15	-
Musluklar	1	-
Apakut	4	-
Yerköy	9	-
Kılıçlar	125	-
Çivril	1	-
Paşa	135	-
Çifteler	130	-
Ayakkuplar	-	3
Bayat	4	1
Karaköy	14	5
Ömerler	38	
Felettin	45	
Piroğlan	42	39
Güven	42	14
Akçılar	132	10
Örencik	14	2
Yukarı Sokak	130	
Demirciler	10	20
Bahçe	7	
Kızılağında	2	
Korukçular	4	1
Ağçılar		3
Taşoluk	2	9
Hızır	145	120
Gökçesu	114	50
Çarşamba	2	12

İçişleri Bakanı Hilmi Uran 7 Şubat 1944 günü otomobille deprem bölgesine gelerek incelemelerde bulundu. Önce Gerede'ye sonrasında Bolu'ya giderek geceyi burada geçirdi.³⁸ Aynı gün depremin verdiği zararlar ilgili Başbakanlığa kendi izlenimlerinin bulunduğu bir yazı gönderdi. İçişleri Bakanı'nın gönderdiği yazıda şunlar yazılıydı:

1. Bolu'da mevcut 1951 evden 150'si tamamen yıkılmış ve 900'ü de içinde oturulmayacak hâlde hasara uğramıştır. Merkez kazasının 197 köyünden şimdiye kadar %70 evin tamamıyla ve %30 evinde tamamen harap olduğu tespit edilmiştir. Kasaba da 29 ölü ve 12 yaralı vardır. Yaralılar tamamıyla tedavi altındadır. Köylerde şimdiye kadar 1458 ölü ve 705 ağır yaralı tespit edilmiştir. Köylerdeki ağır yaralıların merkezi celbi için dün tertibat alınmıştır. Buralardan da bir kısım ağır yaralılar bugün doğrudan İstanbul'a sevk edilmektedir. İlaç ihtiyacı yoktur.

2. Hastanenin içinde barınılamayacağının anlaşılması üzerine hastaları çadıra almak zarureti hâsıl olmuş ve çadırlar kurulmuştur. Sıhhi ekipler ancak köyleri taramak için iase durumu iyidir ve birkaç fırın çalışmaktadır.

3. Elektrik tesisatı haraptır ve gaz sarsıntısı devamlı olduğundan halk baraka yapma gayretinde dünkü şiddetli fırtınadan sonra sabaha kadar sürekli yağmur yağmıştır.

4. Çarşı açtırılmaktadır. Resmi dairenin esaslıca barakalara yerleşmesinde zaruret vardır. Bunu ya Erzincan'da olduğu gibi Kızılay'ın veya Adapazarı'nda olduğu gibi Nafia'nın yapmasında fayda vardır. Memur aileleri ile³⁹ halkın muhtaç kısmına küçük barakalar için kereste ve çivi yardımı yapılacaktır. Bu maksat için İnhisar vekâletinin kerestesi kullanılmaktadır. İhtiyaca göre kullanılması için vilayet emrine yeniden 20 000 lira gönderilmesini lüzumlu bulurum.

38 Akşam Gazetesi, 08.02.1944

39 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 18 6

5. Burada resmi daire ve mektep gibi hiçbir bina iyi bir durumda değildir. Bugün Düzce'ye geçeceğimi arz ederim.⁴⁰

Resmi daireler zarar görmelerinden ötürü çalışmıyordu. Hükümet binası yıkılmış ve içinden hiçbir eşya alınamamıştı. Depremden sonra ilk ele alınan konulardan birisi de acil olarak idari ve adli işlerin işleyebilmesiydi. Bunun için ihtiyaca göre çeşitli boyutlarda baraka yaptırılma kararı alındı.⁴¹

Bolu'dan İstanbul'a kamyonlarla ağır yaralı 16 vatandaş gönderildi. Yaralılar araba vapuru ile kamyonlardan hiç indirilmeden doğrudan Cerrahpaşa ile Haseki hastanelerine götürüldü. Hariciye koğuşunda hazırlanan hususi yataklara yatırıldılar.⁴² Deprem felaketi üzerinden günler geçmiş olmasına rağmen haber alınamayan 100'e yakın köy vardı. Bolu'nun Çaydurt nahiyesine bağlı 24 köy de bunlar arasındaydı. Bu köylerden haber alınamaması, yetkililerde kaybın çok büyük olduğu endişesi uyandırıyordu.⁴³ Hatta bu köylere yardım amacıyla gönderilen ekiplerden de haber alınamıyordu. Bu esnada 7 Şubat 1944 günü Bolu'da şiddetli bir fırtına meydana geldi. Bu fırtınada hasar gören bazı binalar yıkıldı.⁴⁴ Ayrıca depremin artçı şokları da belli ara-

40 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 18 7

41 BCA, 030 10 0 0 / 120 849 18 15

42 Bolu'dan Cerrahpaşa Hastanesi'ne nakledilen yaralıların isimleri: Durmaz Yavuz, Eyüp Şahin, İsmail Mazlum, Mehmet Aksoy, Basri Vanlı, Kurban Ayaksız, Emine Şahin, Ayşe Şentürk, Şaziye Şentürk, Tevfik tetik, Hüseyin Koçmaz. Haseki hastanesinde bulunan yaralıların isimleri de şunlardır: Sıdık Dağdemir, Sıdika Yıldız, Safiye Yılmaz, Hacer, Fatma Tokmak. Yeni Sabah Gazetesi 09.02.1944. Ayrıca yaralılarından Emine Şahin kendisini hastanede ziyaret eden Yeni Sabah Gazetesi Muhabirine yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: “Sabaha karşı idi. Yatağımda sarsıldığını hissettim. Fakat zelzele olduğu hatırıma gelmedi. Henüz yatağımda doğrulamamıştım ki çatının büyük bir gürültü ile üzerime yıkıldığını gördüm. Tam 24 saat enkaz altında Azrail ile pençeleştim. Nihayet ertesi gün sabahleyin feryadımı duyan komşular yetişerek canımı kurtardılar. Şimdi belim hiç tutmuyor. Öleceğim zannediyorum.” Muhabirin kendisine yemek ve giymek hususunda yardım yapılıp yapılamadığı sorduğunda şu cevabı vermiştir: “Biz İstanbul'a hareket edinceye kadar yardım ekibi hâlâ köyümüze gelmemiştir. Hep birbirimizi kurtarıp teselli etmeye çalıştık.” Yeni Sabah Gazetesi 09.02.1944

43 Akşam Gazetesi, 06.02.1944

44 Akşam Gazetesi, 08.02.1944

lıklarla devam ediyordu. Kandilli Rasathanesi 11 Şubat tarihinde saat 15'i 6 dakika 5 saniye gece şiddetli bir deprem daha kaydetti. Bunun merkez üssü de son deprem bölgesiydi. Bu sarsıntı ilk büyük depremden sonra gelen sarsıntıların en kuvvetlisiydi.⁴⁵ Bolu'da çok şiddetli bir şekilde hissedildi. Bu deprem sonrasında sarsıntılar aralıklarla devam etti. 12 Şubat günü sabah saat 07.15'te birbirini takip eden 3'er saniyelik şiddetli sarsıntılar oldu. Bunun sonucunda önceden hasar görmüş binaların bir kısmı daha yıkıldı.⁴⁶

Deprem nedeniyle Bolu'daki birçok fırın yıkılmış veya ağır hasar almıştı. Bundan dolayı şehirde ekmek sıkıntısı yaşanıyordu. Kızılay halkın ekmek ihtiyacı sıkıntısını ortadan kaldırmak için Bolu'ya 200 çuval un gönderdi. Ayrıca 8 kamyonla 200 çadır, 5 ton çivi, 150 gemici feneri, 4 sandık ilaç, sıhhi malzeme ile fazla miktarda tetanos serumu ve muhtelif giyim eşyası da gönderdi.⁴⁷ Bunun yanında İzmit Kağıt Fabrikası da tomruk nakliye işlerini yapan kamyonlarını Bolu ve civarı felaketzedelerine yapılacak yardımlara tahsis etti.⁴⁸

Bakanlar kurulu tarafından depremde zarar gören Bolu vilayeti halkının zaruri ihtiyaçlarını karşılamak üzere felaketzedelere T.C. Ziraat Bankası tarafından uzun vadeli kredi kullandırılması kararı verildi. Kararın T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'ne bildirilmesi üzerine Genel Müdürlük, felaket mıntıkası içinde kalan banka müdürlüklerine gereken tebligatı yaptı. Tebligatta, depremde zarar gören Bolu vilayeti çiftçilerinin zirai ihtiyaçlarının karşılanması ve çift hayvanları telef olanların öngörülen kredi yardımlarından istifade ettirilmesi isteniyordu.⁴⁹

Depremden dolayı meydana gelen hasarı tetkik etmek ve yapılacak işlerin tanzimi için Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisi ve Fen Heyeti 15 Şubat 1944 tarihinde Bolu'ya gelerek hasar tespitini yaptılar.⁵⁰ Depremde yıkılan ve hasar gören binaların tamiratına aci-

45 Son Posta Gazetesi, 11.02.1944

46 Son Posta Gazetesi, 12.02.1944

47 İkdam-Gece Postası, 05.02.1944

48 Akşam Gazetesi, 09.02.1944

49 BCA, 030 10 0 0 / 120 850 4 12

50 BCA, 030 10 0 0 / 120 250 2

len başlamak için 1944 yılı mali bütçesinden genel harcamalar için 20.000, Gerede'ye tahsis edilmek üzere 10.000, resmi binaların tamiri için 80.000, Bolu Hükümet konağının enkazını kaldırmak için 10.000 lira olmak üzere toplamda 120.000 lira gönderildi.⁵¹ Nafia vekilliğinin 12/7/944 tarih ve yapı imar işleri deprem şubesi 7776/8319 sayılı yazısı ile de zarar gören okullar için 80.000 lira ayrıldı.⁵²

2.3. Çankırı

Deprem Çankırı'da en fazla tahribatı Çerkeş'de yaptı. İlk belirlemelere göre Çerkeş şehir merkezinde 45 ölü 20 yaralı tespit edildi. Kızılay, depremten hemen sonra 400 çadır gönderdi. Ankara'dan da 2 sağlık ekibi görevlendirildi.⁵³ Yıkılan evlerin ve ölenlerin tespit çalışmalarına hızla başlandı. Ovacık ve Eskipazar nahiyelerinden bilgi alınamaması üzerine bölgeyi bilen memurlar gönderildi. Çerkeş kazasının Atkaracalar nahiyesinin köylerinde 217 ölü, 33 yaralı tespit edildi. Çerkeş'de yıkılan büyük bir binada 104 vatandaş hayatı kaybetti. Aynı binada 150 yaralı vardı. Çerkeş-İsmetpaşa arasında bulunan tren rayları zarar gördüğünden tren ile yardım gönderilemedi. Bu nedenle Atkaracalar ve Kurşunlu'da bulunan ağır yaralılar Çankırı ve Karabük hastanelerine sevk edilemedi. Yaralıların ilk müdahaleleri mahallelerinde yapıldı. Mevcut yiyecekler halka dağıtıldı. Kızılay umumi yardımlarına ilaveten 3 ton çivi ile 200 metre metreküp kereste gönderdi.⁵⁴ İlk yardım olarak Karabük'ten gönderilen 200 metreküp kereste ile baraka inşa edilmeye başlandı.⁵⁵ Çerkeş-Karabük arasındaki tren yolunun tamir edilmesiyle birlikte Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü tarafından Ankara'dan Çerkeş'e her gün tren gitmesi emri verildi.⁵⁶ Ayrıca Postane, hükümet konağı, halk odası ve inşa hâlindeki Ortaokul binası da yıkıldı.⁵⁷

51 BCA, 030 10 0 0 / 120 850 5 2

52 BCA, 030 10 0 0 / 120 850 5 3

53 Son posta Gazetesi, 02.02.1944

54 Son Posta Gazetesi, 03.02.1944

55 Ulus Gazetesi, 03.02.1944

56 Ulus Gazetesi, 05.02.1944

57 Akşam Gazetesi, 02.02.1944

4 Şubat 1944 tarihi itibarıyla Çerkeş şehir merkezinde enkaz altından çıkarılan ölü sayısı 171'e ulaştı. Yine şehir merkezinde 600 ev yıkılmış, 200 ev oturulamayacak hâle gelmişti.⁵⁸ 5 Şubat itibarıyla de Çerkeş kazasının genelinde ölü ve yaralı sayısı 1100'e ulaştı.⁵⁹ Demiryolunun tamiri ile Çerkeş'teki yaralıları Ankara'daki hastanelere gönderildi.⁶⁰ 6 Şubat 1944 tarihinde dahi Çerkeş'teki ölen kişi sayısı net olarak belirlenememişti. Belli aralıklarla depremin artçı şokları da devam ediyordu.⁶¹

Çerkeş kazasının tamamında 1192 ev tamamen yıkıldı. 1148 ev ağır hasar nedeni ile oturulamayacak hâle geldi. Kapıcılar köyünde ayakta tek ev kalmadı. Depremin artçı şokları ise devam ediyordu. Depremin üzerinden 9 gün geçmiş olmasına rağmen uzak köylerin bazılarından sağlıklı haber alınabilmiş değildi.⁶²

2.4. Ankara

Ankara'da deprem anına şahit olanlar sarsıntının yeraltından büyük bir gürültü ile başladığını⁶³ ve dakikalarca sürdüğünü söylediler. Bazı yaşlı Ankaralıları da son çeyrek asrın en şiddetli sarsıntısının bu olduğunu ifade ettiler⁶⁴ İlk belirlemelere göre Ankara ve çevresinde 106 ölü ve 87 yaralı vardı. 838 ev ve 10 dükkân da tamamen yıkıldı. Yenışehir'de resmi daire ve apartmanlarda çatlaklar tespit edildi. Şehrin eski kısmında Meydan Palas Oteli, Memurlar kooperatifi gibi binalarda⁶⁵ Demiryolları eski genel müdürlük binasında ve Irak Büyükelçiliği'nin duvarlarında büyük çatlaklar oluştu.⁶⁶ Bağ evlerinin bazı duvarları yıkıldı. Birçok binanın rezervlerinde bulunan sular döküldü. Raflarda bulunan kitaplar ve vazolar yerlere yuvarlandı. Levhalar duvardaki çivilerinden

58 Akşam Gazetesi, 02.02.1944

59 Akşam Gazetesi, 05.02.1944

60 Akşam Gazetesi, 06.02.1944

61 Akşam Gazetesi, 07.02.1944

62 İkdâm-Gece Postası, 10.02.1944

63 İkdâm-Gece Postası Gazetesi, 02.02.1944

64 Ulus Gazetesi, 02.02.1944

65 Son Posta Gazetesi, 02.02.1944

66 İkdâm-Gece Postası Gazetesi, 02.02.1944

fırladı. Çatılarda ki kiremitler uçtu. Kızılay tarafından Ankara, Ayaş, Kızıl ve Beypazarı'na 200 çadır gönderildi.⁶⁷

Kızılay ve Ankara Valiliği depremzedelere yardım etmek amacıyla hummalı bir faaliyete giriştiler ve zarar gören yerlere bol miktarda ekmek, zeytin, peynir gibi yiyecek maddeleri gönderdiler. Ankara Sağlık Müdürlüğü'nün üç doktoru da, Beypazarı, Ayaş ve Kızılcahamam'da yaralıların tedavilerine başladılar. Deprem nedeniyle Kızılcahamam ile Gerede arasındaki yolda çatlaklıklar olmuş ve yol bozulmuştu. Ankara Bayındırlık Başmühendisi'nin reisliğinde bir heyet bu yolun tamiri için derhal yola çıkarıldı. Ankara'da ve İstanbul'da ikamet eden Kızılcahamamlı, Beypazarlı, Ayaşlı ve bu kazaların köylerinden olan yurttaşlar da, hemşerilerine yardımda bulunmak üzere kafil kafil memleketlerine gittiler⁶⁸

Başbakanlık binasının duvar ve tavanlarında büyük çatlaklar oluştu. Bu çatlaklar Başbakanın çalışma odasının iki duvarında ve özel kalem müdürlüğü odasının tavanındaydı.⁶⁹ Başbakanlık binasında meydana gelen hasarı tespit etmek amacıyla Yapı ve İmar İşleri reisliği Fen Heyeti yüksek mühendislerinden Ferit Şenkan ve Şadan Utkan görevlendirildiler.⁷⁰ Başbakanlık binasında oda oda gezerek gerekli incelemeleri yapan Şenkan ve Şadan müştereken hazırladıkları 12 Şubat 1944 tarihli raporu Bayındırlık Bakanlığı'na sundular. Raporda şu ifadeler yer almaktadır:

1- Başvekâlet makamındaki duvardaki şekilli çatlak binanın bu kısmında sonradan yapılan ilave dolayısıyla hasar olan dilatasyonun çalışmasından hasil olmuştur. Aynı çatlaklıklar halen mahsus odasındaki duvar ve tavan da da görülmektedir. Bu çatlaklıklar iki binanın taşlı müşterekidir ve binaların ayrı ayrı çalışmasını temine yarar diğer odalardaki çatlaklıklar da aynı mahiyettedir. Dilatasyonu tesadüf eden yerlerde mütemadi görülmektedir.

67 Son Posta Gazetesi, 02.02.1944

68 Ulus Gazetesi, 03.02.1944

69 İkdâm-Gece Postası Gazetesi, 02.02.1944

70 BCA, 030 10 0 0 / 28 162 6 1

2- Bazı odalarda betonarme kolon ve kirişlerle duvar arasında çakılı ve ufak çatlaklıklar görülmüşse de bunlar da sarsıntı neticesi hasıl olan sıva çatlaklarıdır. Gerek makam odasında gerekse diğer odalarda bugün için bir tehlike mevcut değildir.⁷¹

2.5. Zonguldak

Zonguldak'ta bir dakika süren yer sarsıntısı sonrasında halk sokağa döküldü. Merkezde soğuk su ve istasyon caddesinde hasar büyüktü. Zonguldak Valisi ve Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak İl Başkanı'nın koordinasyonu ile yardım ekipleri hızlı bir şekilde harekete geçti.⁷² Zonguldak'ın Safranbolu ilçesi ağır hasar aldı. Safranbolu'da 150 ev yıkıldı.⁷³ Köylerde ise 56 tane bina kullanılamaz hâle geldi.⁷⁴ Zonguldak'a giden tren yolu üzerine sarsıntının etkisiyle büyük kaya parçaları yuvarlandı. Raylar zarar gördüğünden ulaşım durdu. Deprem nedeniyle telgraf direklerinin yıkılması ve tellerin de zarar görmesi haberleşmeyi olumsuz etkiledi.⁷⁵ İlk belirlemelere göre Zonguldak vilayetinde 25 ölü 33 yaralı vardı. Devrek ve Çaycuma'da da hasar büyüktü ve bu iki ilçeden ölü ve yaralı sayısı hakkında depremden sonraki ilk iki gün doğru bilgi alınamadı.⁷⁶ 5 Şubat 1944 tarihi itibarıyla Zonguldak'ta 75 vatandaşın öldüğü 135 vatandaşında yaralandığı tespit edildi.⁷⁷

Depremde zarar gören Zonguldak, Devrek ve Safranbolu kazaları için 13 Mart 1944 tarihinde halka yardım yapılmak üzere 20 bin lira ve muhtelif tarihlerde halkın acil ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla da 39 ton çivi Kızılay aracılığıyla Zonguldak Valiliği'ne gönderildi.⁷⁸ Ayrıca Devrek kazasında evlerin çoğunun yıkıldığı, halkın geçim sı-

71 BCA, 030 10 0 0 / 28 162 6 2

72 Son Posta Gazetesi, 03.02.1944

73 Akşam Gazetesi, 04.02.1944

74 Son Posta Gazetesi, 04.02.1944

75 Akşam Gazetesi, 02.02.1944

76 Akşam Gazetesi, 03.02.1944

77 Akşam Gazetesi, 06.02.1944

78 BCA, 490 01 0 0 / 1586 472 1 2

kıntısı çekmesi nedeniyle de kendilerine barınacak yerler yapmaktan aciz oldukları, kereste, çivi hatta usta bulmakta zorlandıkları CHP Genel Sekreterliği'ne Devrek'teki partililer tarafından bildirilmişti. Bunun üzerine Genel Sekreterlik Bayındırlık Bakanlığı'ndan depremzedeler için birtakım isteklerde bulundu.⁷⁹ Zonguldak'ta deprem felaketine uğrayan köylülerin ahır, ev ve samanlıklarını yaptırabilmeleri için köylere yakın ormanlardan kendilerine ihtiyaçları nispetinde ağaç verilmesi kararlaştırıldı.⁸⁰

3. Çeşitli Organizasyonlar İle Halktan Toplanan Yardımlar

Deprem felaketine uğrayan vatandaşlar için ülkenin büyük bir kısmında yardım çalışmaları başlatıldı. Kurulan komiteler aracılığıyla bağış ve makbuz karşılığında toplanan paralar Kızılay'a yatırıldı. Bu yardım seferberliğine Ankara halkı da örnek olacak bir biçimde katıldı. Ankara mebusları, tüccarları ve esnafları ticaret odasında bir toplantı gerçekleştirerek, 15.000 lira topladılar.⁸¹ Bu toplantılar aralıklarla ticaret odasında devam etti. 6 Şubatta Ankara'nın topladığı yardımlar 20.000 liraya ulaştı.⁸²

Depremzedeler için bir müsamere tertip edildi. Ankara'da gar gazinosu salonlarında deprem felaketzedeleri yararına Karadenizli gençler tarafından "Karadenizliler Çayı" etkinliği düzenlendi. Bu toplantıya Başvekil Saraçoğlu, Rize Mebusu ve İktisat Vekili Fuat Sirmen ve Parti müstakil grup reisi vekili B. Ali Rana Tarhan'da katıldı. Karadenizli gençler muhtelif oyunlar oynadıktan sonra Başvekil Saraçoğlu Harmandalı oynadı. Bir Rize mandalinası depremzedeler yararına müzayedeye konuldu. 482 lira 5 kuruşa Karadeniz lokantası sahibi B. Ahmet Gürkan'ın 3 yaşındaki kızı Gülsevil Gürkan'a kaldı.⁸³

İstanbul'da yardım komitesi kuruldu. Komite para yardımı, giyecek ve örtünecek eşya yardımlarını kabul ediyordu. Cumhuriyet

79 BCA, 490 01 0 0 / 1586 472 1 7

80 BCA, 490 01 0 0 / 1586 472 1 3

81 Ulus Gazetesi, 05.02.1944

82 Ulus Gazetesi, 06.02.1944

83 Akşam Gazetesi, 06.02.1944

Halk Partisi Teşkilatı halktan ev ev toplanacak yardımlar için harekete geçti. Parti'nin mahalle mümessilleri kendi mıntıkalarındaki İstanbulluların depremzedelere yapacakları yardımları toplayacaktı. Kabataş Lisesi öğrencileri aralarında 234 lira toplamış ve parayı Kızılay'a teslim etmişti. Borsa kiraathanesinde bir portakal, yardım maksadıyla müzayedeye kondu ve 656 liraya satıldı. Para Kızılay'a teslim edildi.⁸⁴

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ülkemizin muhtelif yerlerinde deprem felaketinin sık sık vukuu bulmasından dolayı, felaketzedelere maddi ve manevi yardım yapılması gerektiği bildirildi. Depremde hayatlarını kaybedenlerin dinimizce şehit sayıldığı, kederli aile ve akrabalarını teselli etmek ve beş vakit namazın sonrasında okunan dualarda onlar içinde dua edilmesi istendi.⁸⁵

İstanbul Ticaret Odası da bir yardım komitesi kurdu. Komite bütün İstanbul tüccarlarına bir mektup göndererek ne kadar para yardımı yapacaklarını sordu. Mektupta şu ifadeler yer almaktaydı:

*Son zelzele felaketine uğrayan mıntıklarda evini barkını malını mülkünü kaybeden yurttaşlarımıza yardım için bütün meslektaşlarımızın içten gelen arzularını yerine getirmek üzere bir yardım komitesi kurulmuştur. Bin bir meşâğıl arasında didişen sayın arkadaşlarımızın yardıma iştiraklarını teshil maksadıyla bu mektubumuzun karşısı sahifesine vermek istedikleri miktarı yazıp mazrufen bir hafta zarfında posta ile bize iadelerini rica ediyoruz. Tahsildarlar size müracaat ile bu bildirdiğiniz meblağı mukabilinde alacaktır. Kış gününde ocaksız kalmış yurttaşlarımızın bin bir ihtiyaçlarını karşılayacak olan bu yardımınızı bekler ve saygılar sunarız.*⁸⁶

Ortasından zımbalı bulunan mektubun karşı sayfasında Ticaret Odası tarafından tüccar hesabına tab edilmişti ve taahhüt edeceği para

84 Akşam Gazetesi, 07.02.1944

85 BCA, 051 V33 0 0 / 4 30 6

86 Akşam Gazetesi, 08.02.1944

yeri açık bırakılmıştı. Tüccarlar bu kolaylıktan fevkalade memnun kalmışlardı. Mektubun ulaşmasıyla beraber tüccarlar hemen harekete geçti. İlk olarak tüccarlardan Halil Edip 5000, Halil Ali Yezmen 4000 liralık taahhüde girdiler ve bu miktar paraya ait doldurdıkları çekleri de ticaret odasına gönderdiler. Bu yardımlar doğrudan ticaret odasına verilmekte tahsilatı ise Kızılay yapmaktaydı.⁸⁷ Ticaret odasında kurulan yardım komitesi faaliyetini genişletmekte ve çalışmalarında iyi neticeler almaktaydı. Ancak bazı büyük firmaların felaketzedelere karşı ilgisizliği de söz konusuydu. Leon Con Kasapyan adındaki büyük ihracat firması İstanbul Ticaret Odası'nın mektubuna cevap olarak yalnız 5 lira gönderdi. Halbuki fakir halk dahi felaketzedelere elinden geldiği kadar yardım etmeye çalışıyordu. Hatta Fatih kazası merkezi ve Şehremini nahiyeleleri teftiş bölgesindeki ilkokul öğrencileri felaketzedeler için 1023 lira 92 kuruş topladılar. Bu paranın 668 lira 79 kuruşu Fatih bölgesi, 355 lira 13 kuruşu Şehremini bölgesi ilkokul öğrencileri tarafından temin edildi.⁸⁸

Depremden zarar gören bölgeler için İstanbul'da yardım faaliyetleri devam etti. Ticaret Odası 5000 lira, Kabataş Erkek Lisesi öğrencileri 235 lira 16 kuruş, İsmail Raif Somersan 50 lira, Yanko Sarafoğlu 25 lira, Emine 20 lira, Paket Postanesi'nden Nuri ve Benjamin Seferyan 5'er lira, Mısırlı Prenses Nimet Kemalettin 10000 lira, Habib Edip Türehan 5000 lira, ismini vermek istemeyen bir kişi 500 lira, Ethem Pertev 300 lira, İstanbul Erkek Lisesi öğrencileri 130 lira 30 kuruş, Mehmet Yücel, Abdi Erge, Ahmet Erge, Hüsamettin Türsen, Nişantaşı Kız Ortaokulu öğrencileri 100'er lira, Ethem Demiralı ve Ali Rıza Bozaydın 50 lira, Hacı Mehmet 40 lira, İstanbul 13. İlkokul öğrencileri 35 lira, 13. İlkokul öğretmenleri Necmiye, Fatma Bilgi, Nabi ve ismini vermek istemeyen bir öğretmen 5'er lira teberrüde bulundu.⁸⁹

Bazı ticari zümrelerde kendi aralarında birleşerek yapılacak yardımı tespit etti. Beyoğlu'ndaki sinemacılar, Beyoğlu Kaymakamlığı'na

87 Akşam Gazetesi, 08.02.1944

88 İkdâm-Gece Postası Gazetesi, 10.02.1944

89 Son Posta Gazetesi, 08.02.1944

gelerek zelzele felaketzedelerine yardım etmek istediklerini bildirdiler. Sinemacılar bir günlük hâsılatlarını depremzedeler için bağışladılar.⁹⁰

Depremde zarar görenler için ülkenin dört bir yanından yardımlar da devam ediyordu. Muğla'dan ikinci defa 1010 lira, Bayındır'dan 2935 lira, Bodrum'dan 126 lira, Bozkır'dan 370 lira, Çanakkale'den 787 lira, Edremit'ten 715 lira, Konya Ereğlisi'nden 1416 lira, Devlet Ziraat İşletmesi memur ve müstahdemlerinden 1000 lira, Kırşehir'den 200, Mardin'den 362 lira, Bozhöyük'ten 2188 lira, Adana'dan 105 lira, Kars'tan 8195 lira, Eskişehir'den 636 lira, Gaziantep'ten 7832 lira, Bandırma'dan 16000 lira, Çemişkezek'ten 100 lira, Saray'dan 822 lira, Ankara'nın Mitik nahiyesine bağlı Teşrek Köyü halkından 191 lira, Bağlum Nahiyesinin Akacık köyü halkından 150 lira, Atatürk İlkokulu öğrencilerinden 164 lira bağış yapıldı.⁹¹

Sonuç

İnsanlık için birçok olumsuz etkisi bulunan depremler, meydana geldikleri bölgelerde ciddi boyutlara ulaşan can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. Özellikle ülkemizde Kuzey Anadolu Fayı üzerindeki yerlerde, deprem bilimcileri tarafından her an büyük depremlerin olabileceği kabul edilir. Süreç incelendiğinde, bu durumu tarihsel veri ve aletsel kayıtlarda doğrulamaktadır.

Bolu ve çevresi birinci derecede deprem kuşağı üzerinde bulunduğundan tarih boyunca yıkıcı depremlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışmada da Bolu'nun Gerede kazasında meydana gelen ve literatüre "1944 Bolu-Gerede Depremi" olarak geçen ve toplam da 4270 kişinin ölümüne neden olan deprem ele alındı. Deprem başta Bolu olmak üzere Çankırı, Zonguldak ve Ankara'da büyük hasara neden oldu. Depremin sayısal olarak bilançosu: Bolu'da 2501 ölü, 1815 yaralı, 2212 yıkılan ev, 4284 ağır ve orta hasarlı ev; Çankırı'da 1314 ölü, 381 yaralı, 4217 yıkılan ev, 2745 ağır ve orta hasarlı ev; Zonguldak'ta 330 ölü, 371 yaralı, 1072 yıkılan ev, 640 ağır ve orta hasarlı ev; Ankara'da

90 Akşam Gazetesi, 09.02.1944

91 Son Posta Gazetesi, 11.02.1944

125 ölü, 158 yaralı, 1450 yıkılan ev, 2722 ağır ve orta hasarlı ev şeklindeydi⁹²

Deprem mıntıkası içerisinde alt yapı felce uğradı. Yıkılan ya da hasar gören bina sahipleri uzunca bir süre çadırlarda yaşamak zorunda kaldı ve güvenilir evlere geçiş süreci uzun sürdü. Depremle birlikte ticari işletmeler zarar gördü ve bölgede bulunan üretim tesisleri durma noktasına geldi. Depremin 2. Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesinin yanı sıra mevsimin kış olması da hasarın boyutunu arttırdı. Savaşın kaynaklı olarak ülke ekonomisindeki kötü durum yardımların aksamasına ya da gereken yardımların tam anlamıyla yapılamamasına neden oldu. Mevsim şartları yardımların zamanında yerine ulaşmasına engelledi. Özellikle Bolu ve Gerede'nin kış mevsimini ağır biçimde geçiren yerlerden olması buraların durumunu daha da kötüleştirdi. Her ne kadar şartlar kötü de olsa halkımız deprem konusunda sağduyulu davranmış ve bölgeye yardım seferberliği başlatmıştı. Kurulan yardım komisyonları sayesinde bölgenin ihtiyaç duyabileceği ürünlerin sevki sağlandı. Özellikle Kızılay'ın gayret ve çalışmaları dikkat çekicidir.

Büyük bir bölümü birinci derece deprem kuşağı olan, birçok aktif fay hattının bulunduğu ülkemiz depremler nedeniyle çok fazla kayıp yaşamaktadır. Fakat bununla ilgili tam manasıyla tedbir çalışmaları yapılmamaktadır. Bu konuda halkın daha çok bilinçlendirilmesi ve yapılan binaların denetiminin iyi yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde nüfus artışına bağlı olarak artan bina sayısı daha çok kaybın meydana gelmesine sebep olacaktır. Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen bu talihsiz olaylardan ders çıkarılarak bir eylem planı hazırlanmalıdır.

92 Son Posta Gazetesi, 09.02.1944

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Telif ve Tetkik Eserler

Aktimur, Hasan Tahsin - Ateş, Şerafettin - Oral, Atıla. “Bolu Çevresindeki Deprem Zararlarının Azaltılmasına Yönelik Sismik Zonlama”, *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, cilt. 29, Ağustos 1986, ss. 43-49

Ayhan, Mehmet Emin - Koçyiğit, Ali. “Displacements and Kinematics of the February 1, 1944 Gerede Earthquake (North Anatolian Fault System, Turkey): Geodetic and Geological Constraints”, *Turkish Journal of Earth Sciences (Turkish J. Earth Sci.)*, Vol. 19, 2010, ss. 285-311

Işık, Burhan Celil. “Depremler ve Türkiye”, ss. 102-109 http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/TD9254dda4b1ba34c6f_ek.pdf, Erişim tarihi: (16.06.2017).

Öğretim, Anıl “1951 Kurşunlu Depremi Yüzey Kırığı Özellikleri”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı Genel Jeoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Nisan 2013

Taşman, Cevat Eyüp “Gerede Bolu Depremi”, ss. 134-139 <http://dergi-park.ulakbim.gov.tr/mta/article/viewFile/5000111363/5000103665>, Erişim Tarihi: (11.08.2017)

“1900 Sonrası Türkiye’deki Depremler”, *Türkiye’de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odasının Önerileri Oda Raporu*, ss.1-28 http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/8273773702779a0_ek.pdf, Erişim tarihi: (16.06.2017)

Gazeteler

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

İkdam-Gece Postası Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Ulus Gazetesi

Vatan Gazetesi,

Yeni Sabah Gazetesi